

บทที่ 3

บทบาททางการเมืองของพลเอกสุจินดา คราประยูร

3.1 ประวัติความเป็นมาของพลเอก สุจินดา คราประยูร

พลเอกสุจินดา คราประยูร เกิด เมื่อ วันที่ 6 สิงหาคม 2476 ที่ ต.บ้านช่างหล่อ อ.บางกอกน้อย กรุงเทพฯ(ธนบุรี) เป็นบุตรของนายจวง คราประยูรและนางพงษ์ คราประยูร ได้เข้ารับการศึกษารองเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าหลักสูตร 4 ปี เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2501 และในช่วงระหว่าง 16 พฤษภาคม 2506-26 มิถุนายน 2506 2 ตุลาคม 2506-9 มิถุนายน 2506นายทหารปืนใหญ่ชั้นสูง หลักสูตรประจำ ฟอรัท ซิล ประเทศสหรัฐอเมริกา 26 เมษายน 2508 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก 21 มิถุนายน 2509 - 9 มิถุนายน 2510 โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ฟอรัทลิเวินเวอร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา 11 มิถุนายน-16 มิถุนายน 2511 หลักสูตรการปรนนิบัติบำรุงสำหรับนายทหารผู้ใหญ่ ฟอรัท นอตซ์ ประเทศสหรัฐอเมริกา

ได้รับยศทหาร ว่าที่ร้อยตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2501 วันที่ 1 มกราคม 2502 ได้รับตำแหน่งร้อยตรี วันที่ 1 มกราคม 2504 ตำแหน่ง ร้อยโท วันที่ 1 ตุลาคม 2505 ตำแหน่งร้อยเอก วันที่ 1 ตุลาคม 2510 ตำแหน่งพันตรี วันที่ 1 ตุลาคม 2518 ตำแหน่ง พันโท วันที่ 1 ตุลาคม 2518 พันเอกวันที่ 1 ตุลาคม 2525 พลตรี วันที่ 1 ตุลาคม 2528 พลโท วันที่ 1 ตุลาคม 2530 พลเอก

ตำแหน่งทางทหาร วันที่ 25 มกราคม 2501 ได้รับตำแหน่งกรมนักเรียนโรงเรียนทหารปืนใหญ่ ศูนย์การทหารปืนใหญ่ วันที่ 27 กันยายน 2501 ผู้ช่วยนายทหารฝ่ายยุทธการและการฝึกกองบังคับการทหารปืนใหญ่กองพลที่ 4 เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2506 ตำแหน่ง นายทหารสื่อสารกองพันทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่ 1 วันที่ 1 สิงหาคม 2503 ตำแหน่งผู้บังคับกองร้อยบังคับการและบริการกองพันทหารปืนใหญ่ที่ 21 วันที่ 12 มิถุนายน 2504 ตำแหน่งบังคับกองร้อยปืนใหญ่กองพันทหารปืนใหญ่ที่ 2 วันที่ 3 มีนาคม 2507 ตำแหน่ง ครูกองการศึกษา โรงเรียนทหารปืนใหญ่ ศูนย์การทหารปืนใหญ่ วันที่ 3 พฤษภาคม 2510 อาจารย์โรงเรียนเสนาธิการทหารบก วันที่ 30 กันยายน 2513 ตำแหน่งรองผู้ช่วยทูตทหารบก ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน วันที่ 2 ตุลาคม 2517 ตำแหน่ง หัวหน้าแผนก กรมข่าวทหารบก วันที่ 29 กรกฎาคม 2518 นายทหารฝ่ายเสนาธิการประจำกรม กรมข่าวทหารบก วันที่ 9 พฤศจิกายน 2522 ตำแหน่งหัวหน้ากอง กรมข่าวทหารบก วันที่ 1 ตุลาคม 2524 ตำแหน่ง รองเจ้ากรมยุทธการทหารบก วันที่ 1 ตุลาคม 2528 ตำแหน่ง ผู้ช่วยเสนาธิการทหารบก ฝ่ายยุทธการ วันที่ 1 ตุลาคม 2529 ตำแหน่ง

รองเสนาธิการทหารบก วันที่ 1 ตุลาคม 2530 ตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก วันที่ 1 ตุลาคม 2532 ตำแหน่ง รองผู้บัญชาการทหารบก วันที่ 29 มีนาคม 2533 ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก

กระบวนการก้าวสู่อำนาจทางการเมืองของ พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นกระบวนการเดียวกันกับที่ผู้นำทางการเมืองคนอื่นๆ เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์¹ ได้เคยนำมาใช้เป็นผลสำเร็จมาแล้ว กล่าวคือเป็นกระบวนการก้าวขึ้นสู่อำนาจโดยอาศัยบารมีในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกเพื่อกรุยทางไปสู่ตำแหน่งผู้นำสูงสุดทางการเมือง ซึ่งก็คือตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หากแต่การได้มาซึ่งอำนาจนั้นไม่ได้เป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องตามหลักการของประชาธิปไตยดังที่มันควรจะเป็น ทว่าอำนาจได้มาโดยวิธีการรัฐประหารยึดอำนาจจากคณะผู้บริหารเดิม จริงอยู่ที่ว่าอำนาจที่ได้มาจากการทำรัฐประหารยึดอำนาจนั้นไม่ถือว่าเป็นอำนาจที่ได้มาโดยวิธีการที่ชอบธรรม หากแต่ ผู้นำก็จะต้องแสวงหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพมาใช้เพื่อที่จะรักษาอำนาจนั้นคงอยู่ ซึ่งนี่เป็นหลักใหญ่ใจความสำคัญประการหนึ่งที่มาคืออเวลิกล่าไว้ไว้ในหนังสือเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง แต่พลเอกสุจินดา คราประยูรกลับไม่สามารถที่จะหาวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมมาใช้ในการรักษาอำนาจทางการเมืองของเขาไว้ได้ ดังที่เราจะได้ทำการศึกษาต่อไปในบทนี้

3.2 บทบาททางการเมืองหลังการทำรัฐประหารวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 โดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

บทบาททางการเมืองของ พล.อ.สุจินดา คราประยูรเริ่มขึ้นอย่างจริงจังหลังจากการเข้าร่วมกับคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งนำโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น รวมทั้งคณะได้ทำการยึดอำนาจการปกครองและบริหารประเทศจากรัฐบาลภายใต้การนำของอดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 คือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ.2534 โดยที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้อ้างเหตุผลสำคัญในการยึดอำนาจในครั้งนี้ไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

ประการที่ 1 พฤติการณ์การฉ้อราษฎร์บังหลวง คณะผู้บริหารประเทศได้ฉวยโอกาสอาศัยอำนาจตามหน้าที่ทางการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง

¹ กนลา สุขพานิช-ฉันทปราชญ์ "ทหารกับพัฒนาการทางการเมืองไทย" ในเอกสารการสนทนาวิชาการปัญหาพัฒนาการทางการเมืองไทย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2536) หน้า 468 - 469.

ประการที่ 2 ข้าราชการการเมืองใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงข้าราชการประจำ ผู้ซึ่งอัสติสุจริตจาก การที่ข้าราชการการเมืองได้เข้าไปมีบทบาทและอำนาจสูงสุดในแต่ละส่วนราชการจึงได้ถือโอกาส นี้สร้างบารมีให้สมัครพรรคพวกของตน เพื่อเป็นฐานคะแนนเสียง

ประการที่ 3 รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลได้ร่วมมือกับพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลรวมทั้งคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีบ้านพิษณุโลกได้ใช้กลอุบาย อันแยบยลทางการเมืองสร้างภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย แล้ว พลิกแพลงหาประโยชน์

ประการที่ 4 การทำลายสถาบันทางทหาร สถาบันทางทหารเป็นสถาบันข้าราชการ ประจำเพียงสถาบันเดียวที่ไม่ยอมตกอยู่ ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง ของนักการเมืองพรรคการเมืองถึงแม้ว่า รัฐบาลชุดปัจจุบันจะใช้เวลาพยายามนานปีการ เพื่อบีบบังคับทำลายเอกภาพ ความสามัคคีภายในกองทัพอย่างต่อเนื่องตลอดมาก็ตาม

ประการที่ 5 การบิดเบือนคดีล้มล้าง สถาบันพระมหากษัตริย์ เมื่อปี 2525 ประมาณ 9 ปี เศษที่ผ่านมา พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวกได้บังอาจคบคิดวางแผนทำลายล้างราชวงศ์จักรี ล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเอง และคณะได้ กำหนดไว้ การวางแผนการชั่วร้ายดังกล่าวไม่สามารถกระทำได้สำเร็จ พลตรี มนูญ รูปขจร และพรรคพวกจำนวนถึง 43 คน ได้ถูกจับกุมในที่สุด และต่อมาพลตรี มนูญ รูปขจร ได้รับการช่วยเหลือจาก คณะบุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมืองให้ได้รับการประกันตัวจนสามารถก่อการปฏิวัติ ได้อีกถึง 3 ครั้ง

การยึดอำนาจครั้งนี้ พลเอกสุจินดา คราประยูร และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้คือ ยกเลิกและคงไว้ซึ่งสถาบัน ตามประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อย แห่งชาติฉบับที่ 3 ดังนี้ คือ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 เป็นอันสิ้นสุดลง
2. วุฒิสภา สภาผู้แทนราษฎร และคณะรัฐมนตรีสิ้นสุดลงพร้อมรัฐธรรมนูญฉบับนี้
3. องคมนตรีคงดำรงตำแหน่ง และปฏิบัติหน้าที่อยู่ต่อไป
4. ศาลทั้งหลาย คงมีอำนาจดำเนินการพิจารณาและพิพากษาคดีตามตัวบทกฎหมายและ

ประกาศของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ² เป็นที่น่าสังเกตว่าการยึดอำนาจครั้งนี้ได้ใช้ระยะเวลาไม่นานนักเพียงการจับตัวผู้นำ คือ ตวนายกรัฐมนตรี และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ก็สามารถกระทำได้อย่างง่ายดายโดยไม่เสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด การยึดอำนาจครั้งนี้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่ได้ยุบเลิกระบบพรรคการเมือง เพียงแต่ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกิน 5 คน และห้ามพรรคการเมืองดำเนินกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้นเท่านั้นเอง ตามประกาศของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 7 และฉบับที่ 20³

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้สัญญากับประชาชนโดยได้กล่าวในการแถลงการณ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และทางสื่อมวลชนกับประชาชนว่าจะเร่งดำเนินการปัญหาเร่งด่วนคือ การสัญญาที่จะให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีการเลือกตั้งภายใน 1 ปี⁴ โดยมีรายละเอียด คือ

1. คืนอำนาจให้ประชาชนโดยเร็วที่สุด จัดองค์กร่างรัฐธรรมนูญ เป้าหมายสำคัญจะไม่ใช้รัฐสภาเป็นที่ใช้หาผลประโยชน์ ให้มีกลไกเลือกตั้งที่สามารถคัดเลือกคนดี มีคุณธรรม ความรู้ มาเป็นผู้แทน และให้พรรคการเมืองมีกลไกควบคุมสมาชิกพรรคให้มากขึ้น
2. แก้ปัญหาทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงโดยการตรวจสอบดำเนินการอย่างเฉียบขาดกับรายที่ผ่านมา และจะไม่ให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นอีกหรือหากมีก็ต้องน้อยที่สุด
3. ปรับปรุงระบบ การบริหารราชการแผ่นดิน โดยให้ข้าราชการการเมืองก้าวก้าวข้าราชการประจำให้น้อยลง หรือลำบากมากขึ้น
4. รีบดำเนินการคดีลอบสังหาร และล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เสร็จเร็วที่สุด ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม

ในกลุ่มประชาชนที่มีการแสดงออกทางการเมืองสูงสุด ก็คือ กลุ่มประชาชนที่ยึดถือการแสดงออกในเชิงประชาธิปไตยมากที่สุด ดังนั้นการทำลายประชาธิปไตย หรือแสดงออกถึงอำนาจบริหาร ที่ยังขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์ในเชิงประชาธิปไตย ภายหลังจากที่ได้มีการยึดอำนาจโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เกิดปฏิบัติการคัดค้านของพลังประชาชนคือ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่บริเวณ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จนกระทั่งนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหงผู้ร่วมชุมนุมถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมตัวได้ทั้งหมด เมื่อ

² สยามจดหมายเหตุ 16 (29 มีนาคม - 4 เมษายน 2534) : 337.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 339 - 370.

⁴ ศิริ ฟ้าสุข, ผ่าประชาธิปไตย (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ดวงเดียว, 2535),

วันที่ 25 ก.พ. 2534 ด้วยข้อหาฝ่าฝืนกฎอัยการศึก นอกจากนี้องค์กรนักศึกษาต่าง ๆ อาทิ สหพันธ์นิสิตนักศึกษาและองค์การบริหารนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่างออกแถลงการณ์เรียกร้องให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกและให้ปล่อยตัวนักศึกษามหาวิทยาลัยค่าแห่งทั้ง 15 คน ด้วย

นอกจากนี้ในวันที่ 28 ก.พ. 2534 นักวิชาการและอาจารย์จากมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จำนวน 96 คน ได้เข้าชื่อกันเสนอความเห็นต่อการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญ 5 ข้อ ดังนี้

1. เรียกร้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายช่วยผลักดันให้เกิด ประชาธิปไตยในระบบรัฐสภาที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขโดยเร็วและให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. เสนอให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พิจารณาประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกโดยเร็ว
3. เรียกร้องให้มีการประกาศขั้นตอนการดำเนินการ เพื่อรื้อฟื้นกระบวนการประชาธิปไตยให้กลับสู่ภาวะปกติโดยเร็วที่สุด
4. ขอให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหลีกเลี่ยง หรือละเว้นการใช้อำนาจบริหาร นิตินบัญญัติและตุลาการในลักษณะเบ็ดเสร็จให้มากที่สุด
5. รัฐธรรมนูญในอนาคตจะต้องดำรงเจตนารมณ์พื้นฐานของประชาธิปไตย โดยมีรัฐสภาและนายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งให้ประกันสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของประชาชนและสื่อมวลชนให้เท่ากับ หรือมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่านมา

3.2.1 การขึ้นสู่อำนาจ

3.2.1.1 การสร้างความชอบธรรมโดยการจัดตั้งรัฐบาลพลเรือน นายอานันท์ ปันยารชุน

ภายหลังการยึดอำนาจการปกครองของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้จัดตั้งรัฐบาลพลเรือนขึ้นทำหน้าที่บริหารประเทศเพื่อรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ไว้แก่ประชาชนก่อนหน้านั้น ในวันที่ 2 มีนาคม 2534⁵ โดยที่คณะรักษา

⁵ นาย อานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 ของประเทศไทยคุมมอบอำนาจหน้าที่ "ไม่สมบูรณ์" ทำให้ฐานะของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ "ไม่ได้รับความนิยมนจากประชาชน รายละเอียดจาก "ลำดับเหตุการณ์ก่อนถึงอวสานประชาธิปไตย" ,กรุงเทพฯ ชูธุรกิจ 11 (มีนาคม 2534) ;, หน้า 5 - 6

ความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้เลือกตัวนายกรัฐมนตรีคือ นายอานันท์ ปันยารชุน โดยรัฐบาลพลเรือนที่จัดตั้งขึ้นนี้ก็ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและหลังจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้เปลี่ยนชื่อของตนเองเป็นสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และยังคงอำนาจเบ็ดเสร็จในฐานะ "ผู้ตรวจสอบ แต่เป็นอำนาจตรวจสอบของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้กระทำขึ้น แทนที่จะเป็น อำนาจตรวจสอบ โดยที่ประชาชนมอบให้หรือโดยที่ประชาชนมีความรู้สึกต่อสถาบันนี้ก่อนหน้าการปฏิวัติ ดังนั้น แทนที่อำนาจตรวจสอบหรือถ่วงดุล จะกลายเป็นอำนาจตามกระบวนการทางสังคม แต่กลับกลายเป็นเป้าหมาย" หรือเป้าหมายและเป็นการบ่อนทำลายคุณลักษณะเด่นของสถาบันทหารทันที การส่งมอบภารกิจหลักของรัฐบาลคณะนายอานันท์ ปันยารชุนนี้ก็คือ การจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ในแถลงการณ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยที่ว่า จะริบดำเนินการเพื่อคืนอำนาจทางการเมืองให้แก่ประชาชนโดยเร็วที่สุด และในการเลือกตั้งครั้งนี้จะมุ่งให้มีการเจตนาธรมย์อันบริสุทธิ์ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เนื่องจากในคัดเลือคนดี มีคุณธรรมและความรู้มาเป็นผู้แทนของประชาชน อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเลือกตั้งครั้งนี้มีเป้าหมายหลักที่ต้องคำนึงถึงคือ ต้องดำเนินการให้มีการทุจริตซื้อเสียงน้อยลงเพราะในการเลือกตั้งเมื่อ ปี พ.ศ. 2531 นั้นเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันมากว่ามีการใช้เงินซื้อเสียง และเป็นสาเหตุประการสำคัญที่โยงใยเกี่ยวพันไปถึงการทุจริตคอร์รัปชันในคณะรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในเวลาต่อมาหลังจากที่รัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้บริหารบ้านเมืองภายใต้สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาตินั้น ภาพที่ปรากฏโดยทั่วไปนั้นภาพที่เป็นผลบวก มักจะตกแก่รัฐบาลของอานันท์ ปันยารชุน ในขณะที่ภาพที่เป็น แง่ลบทั้งหมดจะตกอยู่กับสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและนั่นหมายถึงสถาบันทหารจากการดำรงสถานะ อำนาจตรวจสอบ ก่อนการปฏิวัติ จนกระทั่งมีอำนาจเบ็ดเสร็จ ในขณะที่ปฏิวัติและปล่อยอำนาจนั้น กลับไปสู่องค์กรที่ตนเองได้จัดตั้งขึ้นมาทำให้เกิดปัญหาภายในของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเอง นั่นคือผู้นำสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจำเป็นต้อง "บริหารอำนาจ" ภายในองค์กรของตัวเองมากขึ้นระมัดระวังภาพพจน์อันเนื่องจากสถาบันและองค์กรของตัวเองซึ่งกลายเป็น เป้าหมาย แทนที่จะเป็น ตัวแปร ดังที่ต้องการซึ่งผู้ที่ทำทลายอำนาจทหารอย่าง ร้อยตำรวจเอก เฉลิม อยู่บำรุง จะไม่ได้ถูกมองในแง่ลบอีกต่อไปใครก็ตามที่ทำทลายอำนาจ สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะมีภาพในด้านบวกเพิ่มมากขึ้นถึงแม้บุคคลนั้นจะเป็นคนไร้คุณภาพในสังคมก็ตาม

กรณีสำคัญตัวอย่างเช่น โครงการโทรศัพท์สามล้านเลขหมายซึ่งเป็นเรื่องของรัฐบาลชุดพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณโดย นายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ที่ได้มีการอนุมัติการประมูลโครงการไปแล้วโดยไม่ผ่านกระทรวงการคลังในฐานะผู้ดูแลการเงินของประเทศ

สำนักงานงบประมาณและสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ในฐานะผู้ดูแลรับผิดชอบในด้านงบประมาณและโครงการต่าง ๆ ในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในสมัยรัฐบาล นายอานันท์ ปันยารชุน ได้มีการพิจารณาโครงการโทรศัพท์สามล้านเลขหมายใหม่ด้วยความรอบคอบมากขึ้น โดยมีหลักการว่าให้รัฐได้ผลตอบแทนที่เป็นธรรม โดยเฉพาะการป้องกันการผูกขาดทั้งทางนิตินัยพฤตินัยและเทคโนโลยีโดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมพิจารณาด้วย ได้แก่ กระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ผู้แทนจากสำนักงานอัยการสูงสุด โดยให้กระทรวงการคลังเป็นผู้ร่างกฎระเบียบดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางขั้นตอน ที่รัฐมนตรีจะต้องปฏิบัติตามก่อนที่จะใช้อำนาจรัฐมนตรีอนุมัติ ในการบริหารงานของรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ได้พยายามที่จะรักษาความเป็นตัวของตัวเองและรักษาความสัมพันธ์อันดี กับทหารด้วยการแบ่งแยกภาระหน้าที่ในส่วนของการบริหารงานปกครองประเทศกับภาระหน้าที่ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานบริหารราชการแผ่นดิน เช่น การร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น⁶

ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้จัดตั้งองค์กรเพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญขึ้น เนื่องจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่สามารถที่ปกครองประเทศโดยใช้กฎอัยการศึกเป็นเวลายาวนานได้ เพื่อป้องกันการต่อต้านเรียกร้องของประชาชน ซึ่งร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวต่อมาได้กลายมาเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากมายไม่เป็นประชาธิปไตย โดยประเด็นสำคัญๆ ที่ถูกคัดค้านกันอย่างมากที่สุดคือ เรื่องของวุฒิสมาชิกทั้งในส่วนของที่มา จำนวนและอำนาจ เนื่องจากในเนื้อหาของร่างกฎหมายรัฐธรรมนูญที่องค์กรร่างรัฐธรรมนูญได้ทำการร่างขึ้นนั้น มีประเด็นหนึ่งที่ระบุว่า ประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้ที่มีอำนาจเสนอชื่อโปรดเกล้าแต่งตั้งวุฒิสมาชิกได้ทั้งหมด ซึ่งมีจำนวน 3 ใน 4 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ มีถึง 270 คน และวุฒิสมาชิกที่แต่งตั้งขึ้นมาใหม่นี้ มีอำนาจในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล และร่างพระราชกำหนดอีกด้วย และอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญมากและนำมาซึ่งเสียงคัดค้านอย่างรุนแรงก็คือ เรื่องที่มาของนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่ได้กำหนดว่านายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาตามกระบวนการทางประชาธิปไตย ซึ่งตรงจุดนี้เท่ากับเป็นสร้างฐานความชอบธรรมให้แก่พลเอกสุจินดา คราประยูรในการจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศต่อไปมาและต่อมากระแสคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้นับวันก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติก็ถูกกล่าวหา

⁶ เลขานุการนายกรัฐมนตรี," แนวคิดและการบริหารงานของนายอานันท์ ปันยารชุน, (กรุงเทพมหานคร : ยูเนี่ยนโปรดักชั่น, 2535), หน้า 13.

ว่า พยายามจะใช้รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการสืบทอดอำนาจทางการเมืองของพวกตน เป็นเหตุให้ทางคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติต้องหาทางคลี่คลายความรุนแรงของสถานการณ์ดังกล่าวลง

3.2.2 ความพยายามในการสืบทอดอำนาจทางการเมืองโดยอาศัยบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

ความพยายามของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่จะสถาปนา ระบบเผด็จการสิ่งแรกที่มีความสำคัญคือการร่างรัฐธรรมนูญเพราะรัฐธรรมนูญคือกติกาสูงสุดในการปกครองประเทศ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจึงได้ แต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและนำเสนอ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งเป็นบุคคลที่คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผู้คัดเลือกเข้ามารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด เป็นแม่บทกฎหมายที่ ควบคุมกฎหมายอื่นมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ และกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายที่แก้ไขได้ยากกว่ากฎหมายอื่นหรืออาจไม่ได้เลย เพื่อจะดำรงรักษาความเป็นกฎหมายสูงสุด (Supremacy of the law)⁷ ไว้ ดังนั้น เมื่อกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติที่บัญญัติขึ้นมีข้อความหรือเจตนารมณ์ที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญก็จะต้องมีการป้องกัน หรือควบคุมโดยประกาศให้กฎหมายนั้น ไม่มีผลใช้บังคับหรือเป็นอันเสียเปล่าไป

ความพยายามที่จะแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 ได้กระทำมาหลายครั้งหลายหน แต่ก็ไม่ค่อยบรรลุเป้าหมายเท่าที่ควรและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่ในขณะนั้น แม้ว่าจะมีลักษณะที่ไม่เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบเหมือนรัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2517 แต่ก็กล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้มีส่วนสำคัญในการคลี่คลายระบอบอำนาจเผด็จการซึ่งขมวดปมอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับพุทธศักราช 2519 เป็นผลให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองที่เคยถูกกดขี่ได้รับการผ่อนคลายมากขึ้นกว่าเดิม และที่สำคัญคือรัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นเสมือนการจุดประกายความหวังในระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2521 ให้เป็นประชาธิปไตยได้สำเร็จ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้มายกเลิกโดยที่มตราที่แก้ไขให้

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 250

⁸ ไพโรจน์ ชัยนาม, คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2495), หน้า 422.

สำเร็จนั้น ยังไม่ได้มีการนำมาใช้เลย คือกำหนดให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา แทนที่แต่เดิม กำหนดให้ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภาเมื่อทำการยึดอำนาจได้แล้ว เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2534 รสช. ได้แต่งตั้งสภานิติบัญญัติขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญและในวันที่ 4 เมษายน 2534 รสช. ได้จัดตั้ง คณะกรรมการขึ้นมาจำนวนหนึ่งซึ่ง เป็นคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ปี 2534

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 นั้นเป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากมายว่า เป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นเผด็จการมีการซ่อนเงื่อนงำอำนาจ บางประการไว้ในรัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้รับสมญานามว่า "รัฐธรรมนูญฉบับหมกเม็ด" การ "หมกเม็ด" ในรัฐธรรมนูญ คือการซ่อนเงื่อนงำการสืบทอดอำนาจต่อของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่ถอยหลังย้อนไปยุคที่มีการเพ่งร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่ ๆ คือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2511 หลังจากที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 20 ท่านดังกล่าวแล้วได้ดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 เสร็จเรียบร้อยโดยได้มีการประชุมรวมทั้งสิ้น 36 ครั้ง ปรากฏว่ามีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่แตกต่างไปจาก รัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ เช่น มีคณะกรรมการรัฐ-ธรรมนูญผู้ตรวจการรัฐสภา ซึ่งภายหลังเมื่อมีการเข้าพิจารณา ในวันที่ 28 สิงหาคม 2534 ในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้มีการตั้งคณะกรรมการแปรญัตติพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระสองจำนวน 25 คน มีนาย โอสถ โกศิน เป็นประธานทำการแปรญัตติร่างรัฐธรรมนูญที่เสนอมาดังกล่าวอีกครั้ง ซึ่งหลังจากมีการแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญแล้วปรากฏว่าคณะกรรมการแปรญัตติพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระสอง ได้พิจารณาแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญโดยให้อำนาจวุฒิสมาชิกมากมายเป็นประวัติการณ์ ทั้งสามารถเลือกนายกรัฐมนตรีได้ และอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ กระแสการก่อตัวของพรรคการเมือง นิสิตนักศึกษาประชาชนซึ่งไม่พอใจกับร่างรัฐธรรมนูญดังกล่าวก็เริ่มรุนแรงขึ้น พลเอกสุจินดา คราประยูร และ พลอากาศเอกเกษร โจนนิต ได้เปิดแถลงข่าวร่วมกับนายทหารระดับสูงทั้งสามเหล่าทัพปฏิเสธไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีขณะเดียวกันคณะกรรมการฯ ก็ยอมที่จะต้องตัดอำนาจบางส่วนของวุฒิสมาชิกออกไป เป็นผลให้กระแสคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญเริ่มอ่อนลงโดย ในวันที่ 18 พฤศจิกายน 2534 พรรคการเมือง 4 พรรค ได้แก่พรรคความหวังใหม่ เอกภาพ พลัทธิธรรม และประชาธิปไตย ร่วมกับนิสิตนักศึกษานักวิชาการ และประชาชนยังคงไม่พอใจออกมาอภิปรายโจมตีสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติอย่างรุนแรง บริเวณท้องสนามหลวงโดยมีประชาชนเข้าร่วมชุมนุมประมาณ 1 แสนคน แต่อย่างไรก็ดีสภานิติบัญญัติแห่งชาติก็ผ่านความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญในวาระสองไป ต่อมาวันที่ 7 ธันวาคม 2534 สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ผ่านความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ในวาระสามและในวันที่ 9 ธันวาคม 2534 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าโปรด

กระหม่อมพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 และมีผลบังคับใช้โดยทันที⁹

ซึ่งปรากฏว่าบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนั้นมีการกล่าวกันอย่างกว้างขวางว่าเปิดทางให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร มีอำนาจในขณะนั้น คือสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) สามารถสืบทอดอำนาจการปกครองได้โดยเมื่อพิจารณาเนื้อหาในรัฐธรรมนูญ จะพบว่าไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของนายกรัฐมนตรีว่าต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งสามารถเป็นนายกรัฐมนตรีได้ มาตรา 18 - มาตรา 27 และในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้คือในระหว่าง มาตรา 212 ถึง มาตรา 223 จะเห็นถึงการซ้อนเร้นแอบแฝงของกลุ่มผู้ร่างรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ

ในมาตรา 216 ได้ระบุไว้ว่า มาตรา 216 เมื่อใช้รัฐธรรมนูญนี้แล้ว ให้นำบทบัญญัติ มาตรา 7 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไป จนกว่าจะได้มีการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 217 และให้บทบัญญัติ มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21

ซึ่งเมื่อขยายความตามมาตรา 216 ในบทเฉพาะกาล จะพบว่าระหว่างที่ยังไม่มีคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่เข้ารับหน้าที่นั้นให้ใช้มาตรา 21 มาตรา 23 ของธรรมนูญการปกครองฯ ซึ่งระบุว่า พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจำนวน 1 คนตามคำกราบบังคมทูลของประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง หรือถอดถอนนายกรัฐมนตรี ซึ่งบทเฉพาะกาลดังกล่าวนี้ได้หักล้างมาตรา 159 ในรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งระบุว่าให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีนั้นหมายความว่าประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผู้เสนอชื่อนายกรัฐมนตรีและเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถือว่าเข้าควบคุมอำนาจบริหารโดยสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติแล้วมาตรา 22 และมาตรา 23 ของธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พุทธศักราช 2534 ยังคงมีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

ในมาตรา 217 ในรัฐธรรมนูญฯ ได้ระบุไว้ว่า

มาตรา 217 ในวาระเริ่มแรก พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งบุคคลผู้มีลักษณะตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 94 วรรคหนึ่ง จำนวนตามมาตรา 94 วรรคสองเป็นสมาชิกวุฒิสภาในวันเลือก

⁹ สุวิชัย สิริกุลวัฒนา, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2534 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนา, 2535), หน้า 185 - 190.

ตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 218

ให้ประธานสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่ง

ให้สมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่งมีวาระอยู่ในตำแหน่งสี่ปีและในระหว่างเวลาดังกล่าวให้นำมาตรา 98 มาบังคับใช้โดยอนุโลม

ซึ่งอธิบายได้ว่าประธานสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผู้เสนอชื่อสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 270 คนให้พระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธยแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่ง พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เคยกล่าวให้สัมภาษณ์แล้วว่า ในจำนวนสมาชิกวุฒิสภา 270 คนนั้นจะเสนอชื่อข้าราชการทหารเป็นส่วนใหญ่ เพราะได้ร่วมเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายมาด้วยกัน ซึ่งเท่ากับว่า เจตจำนงของการแต่งตั้งวุฒิสมาชิกที่ต้องการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ความสามารถในแต่ละสาขาอาชีพเข้ามาทำหน้าที่นั้นกลับกลายเป็นการตั้งพรรคพวกเพื่อนพ้องเข้ามาใช้อำนาจรัฐ ซึ่งก็อาจสรุปได้ว่าเป็นพรรคของสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาตินั่นเอง อีกทั้งอำนาจของวุฒิสมาชิกในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็มากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ เช่นให้อำนาจวุฒิสมาชิกเปิดอภิปรายทั่วไป รัฐบาลได้ตามมาตรา 151 แต่ในบทเฉพาะกาลกลับเสริมอำนาจวุฒิสมาชิกให้เท่าเทียมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกมาจากประชาชน กล่าวคือ

ในมาตรา 219 ได้ระบุไว้ว่า

มาตรา 219 ในวาระเริ่มแรกเมื่อใช้รัฐธรรมนูญนี้แล้ว นอกจากกรณีที่ยกข้อยกเว้นไว้ในมาตรา 152 การดำเนินการดังต่อไปนี้ ให้กระทำในที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาด้วย

1. การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 150
2. การพิจารณาพระราชกำหนดตามมาตรา 172 มาตรา 173 และมาตรา 174

ทั้งนี้ให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละจะเข้าชื่อหรือร่วมเข้าชื่อในการขอเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 150 ไม่ได้และคำว่าสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภาที่ระบุไว้ในมาตรา 150 วรรคสองและวรรคสาม มาตรา 172 มาตรา 173 และมาตรา 174 ให้หมายถึง รัฐสภา

ซึ่งพอสรุปประเด็นได้คือ สำหรับวรรคหนึ่งในมาตรา 219 คือการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 150 นั้น ก็คือการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และวรรคที่สอง การพิจารณาพระราชกำหนด ซึ่งตามความในมาตรา 172 มาตรา 173 มาตรา 174 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พิจารณาแยกกันในแต่ละสภาและมีการคัดค้านอยู่โดยอำนาจการอนุมัติเน้นหนักไปให้อำนาจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าแต่ในมาตรา 219 นี้ให้สมาชิกวุฒิสภามีสิทธิเช่นเดียวกันกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็เท่ากับให้อำนาจลงคะแนนไว้วาง

ใจ หรือไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ หรืออำนาจอนุมัติ หรือไม่อนุมัติพระราชกำหนดโดยให้ประชุมใน
ฐานะของรัฐสภาคือประชุมร่วมกัน

ในมาตรา 221 ระบุไว้ว่า

มาตรา 221 เมื่อครบกำหนดสี่ปีนับแต่วันแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาตามมาตรา 217 ให้บท
บัญญัติแห่งมาตรา 217 และมาตรา 219 เป็นอันยกเลิก ซึ่งสรุปได้ว่า ก็เท่ากับให้อำนาจดังกล่าวใน
มาตรา 219 มีอายุ 4 ปี เท่ากับอายุของสมาชิกวุฒิสภาตามบทเฉพาะกาล

เมื่อรวมประเด็นทั้ง 4 ประเด็นดังกล่าวแล้ว จะพบว่าในทางปฏิบัติ เมื่อมีการเลือกตั้ง
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาในสภาจำนวน 360 คนแล้ว และมีการจัดตั้งรัฐบาลแล้วก็คือผู้นำใน
ฝ่ายบริหารเป็นอำนาจของประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติซึ่งเป็นผู้มีอำนาจเสนอ ชื่อ
นายกรัฐมนตรีต่อพระมหากษัตริย์ ซึ่งก็เท่ากับว่านายกรัฐมนตรีต้องได้รับการแต่งตั้ง หรือจัดรูป
มาจากประธานสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติอยู่เอง และโดยเฉพาะเมื่อรัฐบาลใหม่ขึ้นมา
บริหารราชการโดยคณะรัฐบาลอยู่ในอาณัติของ สภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติแล้วการ
บริหารราชการแผ่นดินก็ค่อนข้างจะราบรื่น เพราะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรครัฐบาลกับ
สมาชิกวุฒิสภาของพรรคสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติก็จะให้การสนับสนุนค้ำจุนรัฐบาล
ให้สามารถปกครองประเทศไปได้ แต่ถ้าเมื่อใดคณะรัฐบาลมีความขัดแย้งกับกลุ่มอำนาจ หรือผู้นำ
ทหาร พวกสภาการศึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือวุฒิสมาชิกส่วนใหญ่ก็จะดิรนได้กล่าวคือ
เมื่อรัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดและมีการนำพระราชกำหนดเข้าสู่สภาเพื่อขออนุมัติสมาชิกวุฒิส
ภาจำนวน 270 คนร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้านเพียง 46 เสียงรวมเสียงเพียง 316
เสียง มากกว่ากึ่งหนึ่งคือเสียงสมาชิกวุฒิสภา 270 เสียงรวมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 360 เสียง
กึ่งหนึ่งคือ 315 เสียง ก็สามารถโค่นล้มรัฐบาลได้แล้วโดยไม่ผ่านพระราชกำหนด หรือเช่นเดียวกัน
ในการอภิปรายทั่วไปไม่ไว้วางใจรัฐบาลสมาชิกวุฒิสภาพร้อมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อย่างต่ำ
เพียง 46 เสียง ก็สามารถโค่นล้มรัฐบาลได้โดยไม่ไว้วางใจรัฐบาลซึ่งรัฐบาลก็ต้องพะวงกับการเอา
ใจผู้มีอำนาจก็คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก และผู้นำทหารซึ่งสามารถจะล้มรัฐบาลเมื่อ
ใดก็ได้

สำหรับเมื่อมาตรา 221 ที่ให้มีการสืบทอดอำนาจไปอีก 4 ปี ได้ยกเลิกไปแล้วนั้นหากจะมี
การสืบทอดอำนาจอีกต่อไป ก็สามารถกระทำได้ไม่ยาก กล่าวคือการแก้ไขบทเฉพาะกาลมาตรา
ดังกล่าวออกไปโดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับนี้โดยตามบทบัญญัติในมาตรา 211 การแก้ไขเพิ่มเติม
รัฐธรรมนูญซึ่งสรุปได้ว่ายุติการขอแก้ไขมาจาก คณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่มีอยู่คือ 120 เสียง หรือจาก
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของสมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่ ก็คือ 215 เสียงซึ่งจำนวนของสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนถึง 270

เสียงก็มีเสียงเกินพอที่จะขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้อยู่แล้ว โดยการเข้าชื่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนก็สามารถขอผู้คิดแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งการแก้ไขบทเฉพาะกาลตาม มาตรา 217 และมาตรา 219 ถ้าสามารถแก้ไขได้แล้วก็เท่ากับ ยึดอายุวุฒิสภาและอำนาจของวุฒิสภา ออกไปได้อีกนั่นก็คือการสืบทอดอำนาจควบคุม หรือคำจูนรัฐบาลที่ต้องการ หรือยอมยกอยู่ได้ อาณัติของผู้นำทหาร ซึ่งก็คือสภารักษาความสงบ เรียบร้อยแห่งชาติได้อีกต่อไป¹⁰

สำหรับการพยายามสืบทอดอำนาจของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ นั้นในตอนแรกเมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 20 คน นำโดยนายมีชัย ฤชุพันธุ์ ประชาชนทั่วไปเริ่มสังเกตเห็นแล้วว่าบทบัญญัติใน รัฐธรรมนูญนั้น แทบไม่มีอะไรที่จะเป็น หลักประกันถึงแนวทางแก้ไขปัญหาตามที่ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้ให้คำมั่นสัญญาไว้กับประชาชนในข้อที่ 1. คือ "คืนอำนาจให้ประชาชนโดยเร็วที่สุด จัดองค์การร่างรัฐธรรมนูญ เป้าหมายสำคัญจะไม่ใช้รัฐสภาเป็นที่ใช้หาผลประโยชน์ ให้มีกลไกเลือกตั้งที่สามารถคัดเลือกคนดีมีคุณธรรม ความรู้ มาเป็นผู้แทนและให้พรรคการเมืองมีกลไกควบคุม สมาชิกพรรคให้มากขึ้น "ถึงแม้จะพยายามสร้างองค์กรขึ้นมาใหม่ เช่น คณะกรรมการรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการรัฐสภา แต่ก็ยังเป็นข้อถกเถียงไม่สามารถหาข้อสรุปได้ โดยเมื่อมีการพิจารณาในสภานิติบัญญัติในวาระที่ 2 และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาการแปรญัตติพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญในวาระสอง รวม 25 คน โดยมีนายโอสถ โกศิน เป็นประธานฯ นั้น ประชาชนยิ่งเริ่มเข้าใจและทราบถึง การพยายามสืบทอดอำนาจของ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จะเห็นได้จากการไม่ยอมแถลงรายละเอียดในการพิจารณาแต่ละครั้ง และเมื่อมีการพิจารณาในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ก็พบกับ การคัดค้านเพิ่มเติม แก้ไขร่างรัฐธรรมนูญที่เมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ดูแล้วจะพบถึงบทบัญญัติที่ซ่อนเงื่อนงำในการสืบทอดอำนาจดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประชาชนที่เข้าใจจึงพยายามคัดค้านแต่ก็ไม่ได้ผลเพียงแต่การให้คำมั่นสัญญาของผู้มีอำนาจที่ยืนยันว่าจะไม่เป็นนายกรัฐมนตรี ประชาชนก็มีความหวังว่าเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปในสภาแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ประชาชนได้ร่วมกันเลือกมานั้นจะเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญให้มีความเป็นประชาธิปไตย และแก้ไขเงื่อนงำในการสืบทอดอำนาจของคณะทหารในรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้หมดสิ้นไป

สำหรับรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 นั้น เป็นรัฐธรรมนูญ ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากกว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีความเป็นเผด็จการ มีการซ่อนเงื่อนงำการสืบทอดต่อของคณะรักษาความ

¹⁰ พงศ์เพ็ญ ศกุนตาภัย, วารสารบรรยายสรุป, 14 ธันวาคม 2534. เรื่อง พลเอก สุจินดา คราประยูรกับการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534

สงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญที่ถอยหลังย้อนไปยุคที่มีการเพ็กร่างรัฐธรรมนูญกันใหม่ ๆ ก็รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 เขียนข้อความที่ไม่ชัดเจนไว้หลายตอน ทำให้ การจะนำไปใช้ต้องตีความกันใหม่ หมวดที่ว่าด้วยรัฐมนตรี คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้ต้องการให้ประธานสภาเป็นผู้ลงนามสนองพระบรมราชโองการ แต่คงไม่พูดชัดเจนลงไปว่าจะไม่ให้ข้าราชการประจำมาจากนายกรัฐมนตรี แต่จะเปิดกว้างว่าให้มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ข้าราชการประจำก็ได้ ซึ่งถ้ามาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ค่อยออกก่อน ซึ่งการมีบทบัญญัติเช่นนี้ ทำให้เกิดเสถียรภาพในรัฐบาลมากขึ้น

ในประเด็นที่เกี่ยวกับเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐบาลได้เปิดโอกาสไม่ให้มีการลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล และสำหรับรัฐมนตรีที่มีพฤติกรรมไม่ดีให้นายกรัฐมนตรีปลดออกได้ ถ้ารัฐสภาจะลงมติไม่ไว้วางใจก็ต้องลงไม่ไว้วางใจทั้งหมด ถ้าปรากฏว่าไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้สำเร็จก็ต้องเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีขึ้นมาทันที ถ้าเลือกขึ้นมาใหม่ ได้ก็แสดงว่ายังคงไว้วางใจอยู่ และผู้ที่ลงชื่อให้มีการอภิปรายนั้นก็ต้องขาดจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

สำหรับประเด็นผู้นำของประเทศตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ให้อำนาจแก่ประธานคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผู้สนองพระบรมราชโองการเสนอชื่อโปรดเกล้าแต่งตั้งจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากนั้นแล้วยังได้ให้สภาคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา จำนวน 270 คน ซึ่งเท่ากับวุฒิสภาเป็นคนของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ จากจุดเด่น ๆ ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ที่มีหลายจุดทำให้ประชาธิปไตยถอยหลังลงคลอง เช่น ให้ประธานวุฒิสมาชิกเป็นประธานรัฐสภาทั้ง ๆ ที่ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2521 ได้แก้ไขให้ประธานรัฐสภามาจากประธานสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งการกระทำของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติได้มอบอำนาจให้สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและคณะรัฐมนตรี มีมาตราสำคัญดังนี้

มาตรา 18 กำหนดให้มีสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยให้หัวหน้ารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทำหน้าที่ประธานสภารักษาความสงบฯ และกรรมการมาจากรองคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทั้ง 4 ท่าน โดย 1 ใน จำนวนนี้ จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรองประธานสภาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและให้เลขาธิการคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เป็นเลขาธิการสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ทั้งนี้ ประธานสภารักษาความสงบฯ เพิ่มขึ้นได้อีกไม่เกิน 15 วัน

มาตรา 19 สภารักษาความสงบฯ ได้มีอำนาจหน้าที่ร่วมกับคณะรัฐมนตรีในการกำหนดนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินที่จะต้องแถลงต่อสภานิติบัญญัติโดยให้ประธานสภารักษาความสงบฯ ทำหน้าที่ในการประชุมร่วมกันของสภารักษาความสงบและคณะรัฐมนตรี

มาตรา 22 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่ง ตามที่ประธานสภารักษาความสงบฯ ถวายคำแนะนำ

มาตรา 24 นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติมิได้ และจะดำรงตำแหน่งใดในกิจการเอกชนที่ดำเนินธุรกิจเพื่อค้ากำไรมิได้

มาตรา 27 ให้อำนาจประธานรักษาความสงบหรือนายกรัฐมนตรี หรือประธานสภารักษาความสงบฯ และนายฯ ด้วยความเห็นชอบของที่ประชุมร่วมระหว่างสภารักษาความสงบฯ กับนายฯ มีอำนาจสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ก็ได้เมื่อเกิดกรณี que se que เห็นว่าจำเป็นในการป้องกันระงับหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อน หรือหลังวันใช้รัฐธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือภายนอกราชอาณาจักร โดยให้ถือว่าการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่ง หรือการกระทำ หรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย ทำให้หลายกลุ่มที่รักประชาธิปไตยได้พยายามขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ

การแก้ไขรัฐธรรมนูญหมกเม็ด กลุ่มประชาธิปไตยก้าวหน้าจึงขอเรียกร้องและเสนอให้มีการพิจารณาแก้ไขรัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ.2534 ให้มีความสมบูรณ์และชัดเจนยิ่งขึ้น จนเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชนและเพื่อประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยเสนอให้พิจารณาใน 6 ประเด็นคือ¹¹

ประเด็นที่ 1 แยกสภานิติบัญญัติ ออกจากฝ่ายบริหารโดยรัฐมนตรีจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกนิติบัญญัติในขณะเดียวกันมิได้

ประเด็นที่ 2 คณะรัฐบาลต้องมาจากการเลือกตั้งโดยพรรคการเมืองเป็นผู้เสนอคณะรัฐมนตรีที่เหมาะสมเพื่อให้ประชาชนเลือกตั้งโดยตรง

ประเด็นที่ 3 ให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการปฏิบัติงานที่อาจมีขอบของบุคคลที่ทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และข้าราชการการเมือง และตลอดจนมีอำนาจควบคุมความประพฤติและลงโทษบุคคลดังกล่าวได้ตามกรณี

ประเด็นที่ 4 ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยระบบ "หนึ่งคนต่อหนึ่ง

ประเด็นที่ 5 ให้มีวุฒิสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ 2 ที่นั่ง โดยเท่าเทียมกันทุกจังหวัด ส่วนจำนวนที่เหลืออาจดำเนินการแต่งตั้งให้ตามความเหมาะสม

ประเด็นที่ 6 ให้ประชาชนมีสิทธิออกเสียงประชามติในกรณี หรือประเด็นทางเลือก หรือความขัดแย้งที่สำคัญ ๆ ที่เป็นผลได้ผลเสียของประเทศชาติได้

¹¹ ข้อเรียกร้องเรื่องการแก้ไขรัฐธรรมนูญสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 34 (10-6 พฤษภาคม 2535) : 5 เสียง" (ONE MAN ONE VOTE)

ประเด็นการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ประชาชนเรียกร้องขอให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่ได้รับการแก้ไขให้เป็นที่พอใจจากสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งทำให้ประชาชนมีความไม่พอใจรัฐบาล

กล่าวโดยสรุป สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่นำไปสู่การทำรัฐประหาร เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นั้นสภาพการณ์ก่อนการยึดระบบเศรษฐกิจ ที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเกินขนาด ทำให้ ขาดพื้นฐานการรองรับในการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้าง และประกอบกับการถูกโจมตีในเรื่องการบริหารงานของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีที่มีปัญหา การทุจริตคอร์รัปชันและความขัดแย้งซึ่งผลประโยชน์ของบรรดาพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยนายกรัฐมนตรีไม่พยายามแก้ปัญหาดังกล่าวกลับทำเฉยเมย ปลอบยให้มีการทุจริตคอร์รัปชันที่สำคัญ คือความขัดแย้งกับสถาบันทหารที่ไม่อาจประนีประนอมได้ จึงนำไปสู่การทำรัฐประหารในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งจะเห็นว่าในการทำรัฐประหารครั้งนี้ ไม่ได้รับการต่อต้านมีเพียงการคัดค้านเพียงเล็กน้อยเท่านั้นอันสืบเนื่องมาจากประชาชนเสื่อมศรัทธาในการบริหารงานของรัฐบาลพลเอกชาติชายฯ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยเฉพาะในรูปแบบ แต่ในความเป็นจริงกลับเป็นเผด็จการโดยพลเรือน ประชาชนส่วนใหญ่จึงเห็นดีเห็นงามกับการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติและเผ่าคูการปฏิบัติของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พยายามสืบทอดอำนาจแทนการจะเข้ามาแก้ปัญหาชาติบ้านเมืองดังที่ได้สัญญาไว้ทำให้ประชาชนมีความกดดันเคียดแค้นทั้งในทางการเมือง และระบบเศรษฐกิจที่ล่มสลายไปพร้อมกับการทำรัฐประหารของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ โดยเฉพาะสภาพสังคมของโลกปัจจุบัน ซึ่งได้เปลี่ยนกระแสดวงความคิดหลักทางการเมืองมาเพียงกระแสเดียวคือ ประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นผู้นำทหารในประเทศใดที่พยายามดำรงอำนาจไว้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้อย่างง่ายดายน¹²

พลเอกสุจินดา คราประยูร ไม่ได้สนใจข้อเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ แต่อย่างใดกลับเพิกเฉยตลอดมา และเปิดช่องทางไว้ในเนื้อหารัฐธรรมนูญ ให้บุคคลที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกตั้งสามารถเป็นนายกรัฐมนตรีได้ มาตรา 159 ระบุไว้ชัดเจนว่าประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรี ซึ่งถือว่าเข้าควบคุมอำนาจบริหารโดยสภาปรึกษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติแล้ว

สัญญาอันตราของ พลเอก สุจินดา คราประยูร เริ่มขึ้นตั้งแต่การจัดตั้งกลุ่มร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 เพื่อร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 ให้อำนาจแก่พลเอกสุจินดา คราประยูร ก้าว

¹² รัตน์ บัวสนธ์, "จาก รสช. - พฤษภาทมิฬ, "สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 39(มิถุนายน 2535) : 16 - 19.

ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี กระแสการคัดค้านเริ่มตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 และมาชัดเจนเมื่อภายหลังการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2535 กระบวนการคัดค้านนายณรงค์ วงศ์วรรณ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และการประกาศตัวชัดเจนของ พลเอกสุจินดา คราประยูร ที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นผู้นำที่ขาดความสุจริตรอบคอบในการวิเคราะห์เหตุการณ์ทางการเมือง

3.2.3 การให้สัญญาที่จะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เพื่อลดความตึงเครียดของกระแสการคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญ 2534 ในวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2534 พล.อ. สุจินดา คราประยูรจึงได้นัดแถลงข่าวครั้งใหญ่ โดยได้ให้คำมั่นสัญญาแก่ประชาชนทุกคนว่า "เรา(คณะรช.) ขอยืนยันว่า จะไม่มีการสืบทอดอำนาจโดยคณะรช. และขอยืนยันในที่นี้ ซึ่งความจริงได้พูดมานานแล้ว คนเคยพูดมาตั้งนานแล้วในการเป็นนายกรัฐมนตรี พูดไปแรกๆ ก็เคยพูดไปแล้ว และขอยืนยันจุดยืนอันนั้น คือว่า ผมจะ.. เพื่อให้รัฐธรรมนูญเกิดความบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีอะไรมาเกี่ยวข้องกับสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ สภานิติบัญญัติ สภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งรัฐบาลขอยืนยันว่าทั้งพล.อ. สุจินดา และพล.อ.อ.เกษมรัตน์ จะไม่เป็นนายกรัฐมนตรี หลังจากทีรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดออกมาแล้ว"

ซึ่งเมื่อได้รับการยืนยันหนักแน่นเช่นนี้จึงทำให้เสียงคัดค้านร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวค่อยๆ ซาลงไป จนทำให้การพิจารณาผ่านวาระ 3 ในสภาไปได้อย่างไม่มีปัญหา

อย่างไรก็ตาม ก่อนการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 ได้มีพรรคการเมืองต่างๆ จำนวนมากที่มายื่นความจำนงค์ต่อทางกระทรวงมหาดไทย ในการที่จะขอส่งผู้สมัครจากพรรคของตนลงเลือกตั้งทั่วไปในครั้งนี้ และในบรรดาพรรคการเมืองทั้งหลายนั้น ก็มีพรรคการเมืองพรรคหนึ่งซึ่งเป็นพรรคใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นก่อนหน้าการเลือกตั้งครั้งนี้เพียงไม่นาน โดยเป็นพรรคที่เกิดจากการจัดตั้งของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ อาจกล่าวได้ว่า พรรคสามัคคีธรรมเป็นพรรคการเมืองเฉพาะกิจที่เกิดขึ้นท่ามกลางสถานการณ์และเงื่อนไขแห่งการยึดอำนาจของรัฐ และเป็นการรวมกลุ่มกันของคณะทหารภายใต้รหัส 0143 โดยมี น.ต.จิตติ นาครทรรพ เป็นหัวหน้าที่สำคัญในการจัดตั้งพรรค อนึ่ง น.ต. จิตติ นั้น เป็นนายทหารนอกราชการอดีตเคยเป็นนักเรียนนายเรืออากาศรุ่นที่ 3 และเคยเป็นนักบินภายใต้การบังคับบัญชาของ พล.อ.อ.เกษม โรจนนิล ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ และรองประธานรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เมื่อสมัยยังอยู่ที่กองบินที่ 6 ด้วยกัน จึงนับว่าเป็นผู้ใกล้ชิดคนหนึ่งของพล.อ.อ.เกษม และกลุ่มนายทหาร

ภายใต้รหัส 0143 ซึ่งหมายถึงนายทหารจากสี่เหล่าทัพคือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศและ ตำรวจ และโรงเรียนนายทหารทั้งสามเหล่าทัพดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งสำหรับโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าก็คือนายทหารบก รุ่นที่ 5 นั้นก็มีพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกและรองประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นประธานรุ่น โดยมีเพื่อนร่วมรุ่นคือ พล.อ.อ. เกษตร โรจนนิล พล.อ.วิโรจน์ แสงสนิท 8 และกลุ่มนายทหารกำลังอื่น นอกจากนั้น พรรคสามัคคีธรรมยังได้รวบรวมอดีตแกนนำของพรรคเอกภาพ พรรคชาติไทย พรรคประชากรไทยและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งมาสังกัดในพรรคการเมืองของตน ทำให้ภายหลังการเลือกตั้งซึ่งมีขึ้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 พรรคสามัคคีธรรมจึงได้คะแนนเสียงมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งคือ รวมทั้งสิ้น 79 ที่นั่ง 9 ซึ่งเป็นเสียงข้างมากของสภาผู้แทนราษฎร ทำให้หัวหน้าพรรคมีสิทธิที่จะทำการจัดตั้งรัฐบาลด้วยเสียงข้างมากและดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

หากแต่ในขั้นแรกนั้นมีพรรคการเมือง 5 พรรคอันได้แก่ พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทยและพรรคราษฎร ซึ่งมีที่นั่งทั้งสิ้นรวมกัน 196 เสียงเป็นเสียงข้างมากได้ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลและแสดงท่าทีต้องการให้มีการสรรหาคนกลางที่มีคุณสมบัติเหมาะสมมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในขณะที่อีก 4 พรรคการเมือง ซึ่งเป็นเสียงข้างน้อยคือพรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปไตย พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ ที่มีที่นั่งรวมทั้งสิ้น 195 เสียงยังคงยืนยันที่จะให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้งคือต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ภายหลังต่อมาได้มีการเสนอชื่อ นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมให้ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี แต่เนื่องจากมีข่าวแพร่สะพัดออกมาว่า นายณรงค์ วงศ์วรรณ ถูกต้องสงสัยว่ามีส่วนพัวพันกับการลักลอบค้ายาเสพติดข้ามประเทศ ทำให้เกิดข้อกังขาและมีกระแสคัดค้านเกิดขึ้นในวงกว้างอีกทั้งทำให้การสรรหาตัวนายกรัฐมนตรีต้องล่าช้าไป นายณรงค์ วงศ์วรรณ จึงขอถอนตัวออกไป พรรคการเมืองที่เป็นพรรคเสียงข้างมากทั้ง 5 พรรคอันประกอบด้วยพรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย และพรรคราษฎรจึงร่วมกันเสนอชื่อ พล.อ. สุจินดา คราประยูรขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีแทน โดยในตอนบ่ายของวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2535 พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พร้อมด้วยเลขาธิการสภาฯ พล.อ. อิศรพงศ์ หนูนภักดี และประธานสภาผู้แทนราษฎร นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ได้เดินทางเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กราบบังคมทูลเสนอชื่อ พล.อ. สุจินดา คราประยูรเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้ได้นำมาซึ่งกระแสคัดค้านอย่างรุนแรง ในแง่ที่ว่า พล.อ. สุจินดา คราประยูรเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้มาจากการกระบวนการเลือกตั้ง โดยแกนนำสำคัญในการประท้วงคัดค้านการเสนอชื่อ พล.อ. สุจินดา ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

มนตรีในครั้งนั้นก็คือ พรรคเสียงข้างน้อยทั้ง 4 พรรค คือ พรรคความหวังใหม่ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคพลังธรรมและพรรคราษฎร โดยบรรดาหัวหน้าพรรคของพรรคการเมืองเหล่านี้ได้ร่วมกันจัดแถลงข่าวเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2535 เพื่อคัดค้านการที่พรรคเสียงข้างมากทั้ง 5 พรรคเสนอชื่อ พล.อ. สุจินดา ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้ออกแถลงการณ์ร่วมกันเรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการสรรหาตัวนายกรัฐมนตรี คำนึงถึงหลักการ วิธีการและขั้นตอนที่ถูกต้อง และเคารพต่อประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจธิปไตย และยืนยันที่จะต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย

นับตั้งแต่วันที่ 6 เมษายน เป็นต้นมา สถานการณ์ทางการเมืองเริ่มบานปลายไปเรื่อยๆ และกระแสคัดค้านการที่ พล.อ. สุจินดาขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีก็ยิ่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ได้มีการเรียกร้องให้ พล.อ. สุจินดา คราประยูรลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และเปิดโอกาสให้มีการสรรหาตัวนายกรัฐมนตรีคนใหม่ที่มาจกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทางคณะกรรมการพรรคเพื่อประชาธิปไตยได้ส่งจดหมายปิดผนึกถึงหัวหน้าพรรครัฐบาลทั้ง 5 พรรค มีใจความว่าไม่เห็นด้วยกับการที่เสนอชื่อแต่งตั้ง พล.อ. สุจินดา คราประยูรเป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากขัดต่อหลักการแห่งประชาธิปไตย และการที่ พล.อ. สุจินดา ซึ่งเคยให้สัญญาแก่ประชาชนหลายครั้งว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและจะคืนอำนาจให้แก่ประชาชนนั้น กลับคำพูดมายอมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเท่ากับเป็นการเสียสัจจะ บุคคลที่ไม่รักษาสัญญา ไม่เหมาะสมจะมาเป็นนายกรัฐมนตรี

เวลาเดียวกันนั้นสหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยโดยนายปริญญา เทวานฤมิตรกุล เลขธิการสหพันธ์ ก็ได้เดินทางไปยังพรรคสามัคคีธรรมพร้อมนักศึกษาอีก 20 คน เพื่อประท้วงพรรคการเมืองทั้ง 5 พรรคที่ยอมเป็นเครื่องมือของทหาร ได้มีการเผาทำลายสัญลักษณ์ของทั้ง 5 พรรค เพื่อเป็นการแสดงการประท้วงไม่เห็นด้วยกับการนำเอาบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี

3.3 บทบาทภายหลังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในตอนเย็นของวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2535 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้ พล.อ. สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 ของประเทศไทย โดยมี พล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ และการประท้วงคัดค้าน พล.อ. สุจินดาได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังหลังจากนั้น โดยในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2535 เรืออากาศตรี ฉลาด วรฉัตร ได้ทำการประท้วงโดยการอดอาหารที่บริเวณหน้ารัฐสภา เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีคือ พล.อ. สุจินดา คราประยูร ลาออกจากตำแหน่ง โดยยืนยันจะอด

อาหารจนตายหากการประท้วงไม่เป็นผลสำเร็จ ซึ่งการอดอาหารประท้วงของเรืออากาศตรีฉลาด วรฉัตร ในครั้งนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เรียกร้องให้บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้หันมาให้ความสนใจร่วมมือต่อต้านประท้วงนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีที่มาจากคนกลาง

ในขณะเดียวกัน พรรคการเมืองฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรคก็ได้ดำเนินบทบาททางการเมืองของตนนอกระบบรัฐสภา คือ ได้เปิดเวทีทางการเมืองในการอภิปราย และทำการชุมนุมขับไล่พล.อ. สุจินดา คราประยูร โดยนัดชุมนุมใหญ่ร่วมกันที่บริเวณท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 บรรยากาศในวันดังกล่าวพบว่า มีประชาชนมาให้กำลังใจและร่วมแสดงพลังในการคัดค้านการนำเอาบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีกันอย่างหนาแน่นและคัดค้านการที่พล.อ.สุจินดาไม่รักษาสัจจวาจาที่เคยให้ไว้ว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีและจะคืนอำนาจให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนร่วมแสนคน โดยในการชุมนุมครั้งนี้นอกจากจะมีหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านและสมาชิกคนสำคัญ ๆ ของพรรคแล้ว ก็ยังมีตัวแทนของนักวิชาการ นิสิตนักศึกษา ตัวแทนขององค์กรเอกชนต่าง ๆ และตัวแทนผู้ใช้แรงงานเข้าร่วมชุมนุมด้วย ต่อจากนั้น ตัวแทนองค์กรอันประกอบด้วยคณะกรรมการณรงค์เพื่อประชาธิปไตย สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กลุ่มสหพันธ์แรงงานแห่งประเทศไทย ประธานสภาองค์กรครูเพื่อสังคม กลุ่มรัฐวิสาหกิจ ประธานกลุ่มองค์กรสล้มคณะบริหาร กลุ่มนักวิชาการเพื่อประชาธิปไตย 10 สถาบันและกลุ่มประชาชนได้ยื่นจดหมายเปิดผนึกถึง พล.อ. สุจินดา คราประยูรที่สวนรื่นฤดี โดยเรียกร้องให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ทว่า ทางพล.อ.สุจินดา คราประยูรก็ยังคงประกาศชัดที่จะไม่ลาออกจากตำแหน่งโดยได้ให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อข่าวว่า "ผมจะไม่ลาออก แม้ว่าจะมีแรงกดดันจนถึงที่สุด" เชื่อกันว่าจากข่าวที่รายงานว่าเป็นกลุ่มประท้วงที่เกิดจากการจัดตั้ง พล.อ.สุจินดา จึงมีความตั้งใจที่จะหาทางสลายกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงให้ได้ทุกวิถีทาง และได้มอบหมายให้พล.ต.ท.วิโรจน์ เปาอินทร์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และพล.ต.อ.สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์ อธิบดีกรมตำรวจ เตรียมกำลังรักษาความสงบเรียบร้อยไว้ให้พร้อมที่จะรับมือกับผู้ชุมนุมที่ท้องสนามหลวง

วันที่ 4 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 พล.ต.จำลอง ศรีเมือง หัวหน้าพรรคพลังธรรมเริ่มทำการอดอาหารประท้วงเป็นวันแรกที่หน้ารัฐสภา ด้านสวนสัตว์ดุสิต และได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนหนึ่งจากพรรคฝ่ายค้านมาให้กำลังใจพล.ต. จำลอง และสนับสนุนการต่อสู้ในครั้งนี้ การหันมาอดอาหารประท้วงของพล.ต. จำลอง ศรีเมือง เรียกได้ว่าเป็นการพลิกสถานการณ์ทำให้การเรียกร้องของฝ่ายผู้ชุมนุมประท้วงให้พล.อ.สุจินดาลาออกจากตำแหน่งกลายเป็นเสียงเรียกร้องที่ทรงพลังขึ้นมาทันที หากแต่ทางฝ่ายพล.อ.สุจินดาก็ยังคงยืนยันกรานไม่ยอมลาออกจากตำแหน่งโดยอ้างว่า "ถ้ามีคนอดข้าวแล้วรัฐบาลต้องออก ต่อไปรัฐบาลก็ต้องออกกันทุกวัน และก็มีคนอดข้าวกันทุกวัน และแสดงความเชื่อว่าจะคัดค้านที่เกิดขึ้นนี้คงจะยุติลงภายในเวลาอีกไม่กี่วันอีกทั้งยังกล่าวอีกว่า "ผมไม่นิยมใช้ความรุนแรง และได้สั่งการไปทั้งทหารและตำรวจว่า อย่าใช้ความรุนแรงเป็นอัน

ขาด เราคนไทยด้วยกันไม่มีประโยชน์อะไรที่จะต้องใช้ความรุนแรง ทหารก็ไม่ได้ออกมา เป็นหน้าที่ของตำรวจที่จะดูแลความปลอดภัยเป็นธรรมดา

วันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นวันสำคัญคือวันเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวันแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา นอกสภา ทางฝ่ายองค์กรเอกชนและพรรคฝ่ายค้านรวมทั้งประชาชนทั่วไปจำนวนมากได้ไปคัดรอป.อ. สุจินดา คราประยูรกันอย่างเนืองแน่นที่บริเวณหน้ารัฐสภาเพื่อประท้วงขับไล่ และในสภา บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองฝ่ายค้านทั้ง 4 พรรคต่างก็ได้นัดกันแสดงการประท้วงโดยการเดินออกจากห้องประชุม ในขณะที่นายกรัฐมนตรีเริ่มแถลงนโยบายของรัฐบาล และเดินกลับเข้าไปใหม่เมื่อนายกรัฐมนตรีแถลงนโยบายเสร็จแล้ว และหัวหน้าพรรคฝ่ายค้านได้เริ่มอภิปรายกันทีละคน เริ่มตั้งแต่พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ พันเอก ชินวุธ สุทธาสีมะ เลขานุการพรรคพลังธรรม นายบุญชู โรจนเสถียร หัวหน้าพรรคเอกภาพ ซึ่งขณะนั้นบรรยากาศหน้ารัฐสภา ประชาชนเริ่มทวีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ จนเต็มถนนหน้ารัฐสภา นายอุกฤษ มงคลนาวิน ประธานรัฐสภา จึงได้ประกาศปิดการประชุมอย่างกระทันหัน พล.อ.สุจินดา คราประยูรจึงได้เดินออกจากที่ประชุมท่ามกลางความสับสนที่เกิดขึ้น โดยได้เข้าไปพักที่บ้านพักในสวนรื่นฤดี ก่อนที่พลเอกอิสรพงศ์ หนูนภักดี ผู้บัญชาการทหารบก พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ พล.อ.อ.อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ตามไปสมทบภายหลังและประชุมกันเพื่อหายุทธศาสตร์และยุทธวิธีการล้อมปราบกลุ่มผู้ประท้วง

3.3.1 การให้เหตุผลในการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

พล.อ.สุจินดา คราประยูร ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีท่ามกลางกระแสการคัดค้านจากทั่วทุกสารทิศ เนื่องจาก พล.อ.สุจินดา คราประยูร ได้เคยยืนยันอย่างหนักแน่นต่อหน้าสาธารณชนและสื่อมวลชนหลายครั้งว่า "ผมยืนยันไม่เล่นการเมือง ไม่ลงเลือกตั้ง ไม่เป็นนายกรัฐมนตรีโดยเด็ดขาด การเมืองไม่มีอะไรแน่นอน" แต่ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2535 พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พร้อมด้วย พล.อ.อิสรพงศ์ หนูนภักดี ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทูลเกล้าถวายชื่อ พลเอก สุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบกเป็นนายกรัฐมนตรี

วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2535 ทางกองทัพบกได้จัดงานเลี้ยงอำลาเพื่อเป็นเกียรติให้แก่พล.อ.สุจินดา คราประยูร และในงานดังกล่าว พล.อ.สุจินดาได้กล่าวอำลาชีวิตการเป็นทหารไว้ดังนี้

“ชีวิตผมมีความสุขที่สุดก็คือชีวิตที่ได้รับราชการอยู่ในกองทัพบก (น้ำตาไหล และเสียงเครือ) ผมไม่เคยปรารถนาตำแหน่งใดๆ หรือแม้แต่ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ผมพอใจอยู่สิ่งหนึ่งก็คือได้อยู่ในกองทัพบก แต่ในขณะเดียวกัน ผมก็รู้ว่าผมจะต้องจากไป

ผมมีความจำเป็นต้องเสียสัจที่เคยกล่าวไว้ว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถ้ามีก็ด้วยเหตุผลเดียวว่า เพราะความเป็นทหารที่เรามีมติประจำใจว่า เราจะยอมเสียสละได้แม้ชีวิตเพื่อประเทศชาติ เพราะฉะนั้น เมื่อเกิดความจำเป็นที่เราจะต้องทำงานเพื่อประเทศชาติ การเสียชื่อเสียง การเสียสัจจะวาจา...ก็เป็นความจำเป็น”

วันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นวันเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นวันที่สอง มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมทั้งหมด 536 คน พล.อ.สุจินดา คราประยูรได้ถึงโอกาสระหว่างการอภิปรายกล่าวชี้แจงถึงเหตุผลที่ตนต้องยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไว้ว่าดังต่อไปนี้

“อนึ่ง ตามที่ได้มีผู้อภิปรายกันมากเกี่ยวกับการเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของกระผม นั้น ผมขอเรียนเหตุผลที่ผมต้องรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีผ่านท่านประธานสภาดังนี้

ประการแรก รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดไว้ว่า นายกรัฐมนตรีจะต้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประการที่สอง ผมเคยรับราชการใกล้ชิดกับบุคคลหนึ่ง ที่ปัจจุบันนี้มาเป็นนักการเมืองในปัจจุบัน ทราบดีว่า บุคคลผู้นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มที่เรียกตัวเองว่าสภาปฏิวัติ หรือที่ประชาชนทั่วไปเรียกว่า สภาโจ๊ก ผมได้เคยเสนอแนะหลายครั้งว่าให้ถอนตัวออกมาจากบุคคลกลุ่มนั้น และผมค่อนข้างแน่ใจว่า ระบอบประชาธิปไตยที่บุคคลผู้นั้นใฝ่ฝัน คือ การขึ้นสู่อำนาจในระบอบประชาธิปไตยแบบสภาเปรซิเดียม ในขณะนี้กลุ่มที่ดำเนินการ...(ถูกสมาชิกหลายคนยกมือประท้วง ประธานสภาให้กล่าวต่อ) ในขณะนี้กลุ่มที่ดำเนินการก่อความไม่สงบอยู่นอกสภา เพื่อจะสร้างความวุ่นวาย เพื่อนำประเทศไทยไปสู่ระบอบสภาเปรซิเดียมส่วนหนึ่งก็คือบุคคลส่วนนี้

ประการที่สาม ผมได้รับการร้องขอจากพุทธศาสนิกชนจำนวนมากให้มารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพื่อป้องกันและรักษาไว้ซึ่งศาสนาพุทธ ที่กำลังถูกบุคคลกลุ่มหนึ่งก่อตั้งศาสนาขึ้นมาใหม่

ประการที่สี่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายท่านก็ได้เรียนให้ท่านประธานสภาทราบแล้วว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมา นั้น ได้มีการใช้เงินมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา ในฐานะคนกลางที่เป็นนายกรัฐมนตรีคงจะอยู่ในฐานะที่จะควบคุมดูแลการทุจริตคอร์รัปชันได้ดีที่สุด ขอบพระคุณครับ”

การเปิดประชุมสภาในวันนั้นต้องยุติลงอย่างกระทันหัน เนื่องจากประธานสภาสั่งปิดการอภิปราย ด้วยเห็นว่าสมาชิกจำนวนมากลุกขึ้นประท้วงคำกล่าวของนายกรัฐมนตรี และจากการศึกษารายงานในการประชุมครั้งนี้ พบว่า รัฐสภานั้นไม่ได้มีส่วนช่วยที่จะลดความขัดแย้งและความรุนแรงทางการเมืองเลย กลับส่งผลในทางที่ตรงข้าม ดังรายละเอียดตอนหนึ่งที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้พยายามที่จะให้รัฐสภาแก้ไขปัญหาเหตุการณ์ชุมนุมที่กำลังดำเนินอยู่ แต่ก็ไม่สามารถที่จะเปิดอภิปรายได้ ประธานจึงหมดหนทางที่จะพึงพาระบบรัฐสภาในการที่จะแก้ปัญหาได้ต่อไป

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์): “ท่านประธานรัฐสภา ที่เคารพ กระผม จรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบูรณ์ พรรคพลังธรรม ผมขออาศัยข้อบังคับข้อ 34 ขอปรึกษาท่านประธานรัฐสภาสักกณิดหนึ่งครับ”

ประธานรัฐสภา: เรื่องอะไรครับ คุณจรัส

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์): “ท่านประธานรัฐสภา ที่เคารพ ขณะนี้เกิดเหตุการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นบริเวณหน้ารัฐสภา เนื่องจากว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกีดกันไม่ให้หลังประชาชนมาฟังสภาผู้แทนราษฎร และกีดกันไม่ให้ประชาชนมาเยี่ยมเยียนผู้ที่ต่อสู้ด้วยสันติคือ พลตรี จำลอง ศรีเมือง และคุณฉลาด วรฉัตร และเพื่อนนะครับ ซึ่งคนเหล่านี้กำลังต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย กำลังนะครับ ต่อสู้มาแล้วหลายวัน และขณะนี้ครับ”

ประธานรัฐสภา:เดี๋ยว คุณจรัสครับ ก็เห็นใจนะครับว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นข้างนอกเดี๋ยวเราพูดกันข้างนอก แต่ว่าเรื่องนี้ไม่ปรากฏอยู่ในระเบียบวาระ ถึงแม้ยากให้พูดผมก็ไม่อาจให้พูดได้ เดี๋ยวไปปรึกษากันข้างนอก เพราะว่าเราจำเป็นจะต้องพูดในระเบียบวาระเท่านั้น เชิญนั่งลงเถอะครับ คุณวินัย สมพงษ์ครับ กรุณาให้คุณวินัยพูดเถอะ

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์): ผมขอนิดเดี๋ยวครับ

ประธานรัฐสภา: นิดเดียวว่าอย่างไร นอกระเบียบวาระนิดเดี๋ยวก้อเอา

นายจรัส พัวช่วย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (เพชรบูรณ์): ครับ คือขณะนี้ครับ ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจกีดกันไม่ให้ประชาชนเข้ามา เดี๋ยวจะเกิดฟังสภาเข้ามาจะเกิดความเดือดร้อนทั่วไปครับ

ประธานรัฐสภา:เอาเป็นว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจรับทราบ แล้วก็ท่านคงไปปฏิบัติภารกิจ ขอบคุณมากนะครับคุณจรัส คุณวินัย สมพงษ์ ครับ”¹³

จากนั้น ประธานรัฐสภาก็ได้ชี้ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนอื่นพูดต่อซึ่งไม่เกี่ยวกับเหตุ

¹³ รายงานการประชุมรัฐสภา ครั้งที่ 2/2535 (พฤหัสบดีที่ 7 พฤษภาคม 2535), หน้า 1-2.

การณ้ชุมนุมประท้วงแต่อย่างใด เป็นการอภิปรายถึงนโยบายของรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร
เมื่อการอภิปรายเรื่องนโยบายของรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร ได้สิ้นสุดลง ซึ่ง
ประธานรัฐสภาได้กล่าวเชิญให้นายกรัฐมนตรีได้พูด

พลเอกสุจินดา คราประยูร (นายกรัฐมนตรี): ท่านประธานรัฐสภา และท่านสมาชิกรัฐสภา
ทุกท่าน ที่กรุณาให้ความสนใจต่อนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งได้ให้ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะที่
เป็นประโยชน์ต่อการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรี กระผมขอยืนยันว่านโยบายที่รัฐบาล
ได้แถลงไว้นี้ รัฐบาลมีเจตจำนงแน่วแน่ที่จะดำเนินการให้บรรลุผลมากที่สุดเท่าที่เวลาและกำลังง
ประมาณจะเอื้ออำนวยให้ โข โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมุ่งเน้นการกระจายรายได้และการพัฒนาชนบท
อย่างรีบด่วน เพื่อขจัดปัญหาและความทุกข์ยากที่ประชาชนในชนบทได้รับอยู่ให้หมดสิ้นไปและนำ
ความสุขความเจริญมาสู่พี่น้องประชาชนอย่างทั่วถึง และทัดเทียมกัน ทั้งนี้ โดยจะยึดถือความตั้งใจ
จริง ความซื่อสัตย์ สุจริต และประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งสำหรับข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะใด ๆ
ของท่านสมาชิกที่เป็นประโยชน์และสามารถปฏิบัติได้ รัฐบาลขอรับรองไว้ด้วยความขอบพระคุณ
และจะนำไปปฏิบัติหรือปรับปรุงให้สอดคล้องต้องกัน กระผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าในการดำเนินการ
ตามนโยบายเพื่อขจัดความยากไร้และนำความผาสุกมาสู่ประเทศชาติและประชาชน รัฐบาลจะได้
รับความร่วมมือร่วมใจและการสนับสนุนจากสมาชิกสภาผู้ทรงเกียรติตามสมควร

คำกล่าวของพลเอกสุจินดา คราประยูร ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ แสดงว่า พลเอกสุจินดา ครา
ประยูร ต้องการที่จะขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอย่างเด็ดเดี่ยว โดยไม่รับฟังคำตักเตือนของบุคคลผู้
ใกล้ชิดรอบข้าง ที่ได้เตือนสติไม่ให้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

และในวันเดียวกันนั่นเอง ได้มีการเรียกประชุมแม่ทัพนายกองที่ศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก
ที่สวนรื่นฤดี เพื่อประเมินสถานการณ์และพิจารณาแก้ปัญหาการชุมนุม โดยเลขาธิการและหัวหน้า
พรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาลทั้ง 5 พรรคก็ได้เข้าร่วมปรึกษาหารือกับพล.อ.สุจินดา และพล.อ.อ.เกษตร
โรจนนิล เกี่ยวกับสถานการณ์ชุมนุมประท้วง และได้สรุปให้ที่ประชุมทราบถึงมาตรการที่จำเป็น
ต้องใช้ 3 มาตรการด้วยกัน ในกรณีที่ผู้ชุมนุมประท้วงไม่ยอมสลายตัวคือ

1. ออกประกาศเตือน
2. ประกาศกฏอัยการศึก
3. ใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด

วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 พล.ต.จำลอง ศรีเมืองได้ทำการเคลื่อนย้ายกลุ่มผู้ชุมนุม
ประท้วงจากบริเวณสนามหลวงไปยังบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และต่อมาในวันที่ 9
พฤษภาคม พ.ศ. 2535 พล.ต.จำลอง ศรีเมืองประกาศเลิกอดข้าวประท้วงเพื่อปรับเปลี่ยนแนวทาง
การต่อสู้มาเป็นการเป็นผู้นำการชุมนุมอย่างเต็มตัว หลังจากนั้นก็ได้ประกาศลาออกจากการเป็นหัว
หน้าพรรคพลังธรรม

3.3.2 การใช้กำลังรุนแรงเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง

การชุมนุมเรียกร้องได้ดำเนินมาจนถึงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 และในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ก็เป็นวันที่ประวัติศาสตร์แห่งชาติไทยต้องจารึกไว้ ด้วยรอยเลือดและคราบน้ำตา เป็นเสมือนหน้าหนึ่งแห่งความทรงจำที่ไม่อาจจะลืมได้ เพราะทหารของรัฐบาลได้ปฏิบัติการตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีคนที่ 19 คือ พล.อ.สุจินดา คราประยูรให้ลงมือปราบปรามประชาชนนับแสนคนด้วยความรุนแรง ขณะที่กำลังชุมนุมกันเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยและคัดค้านนายกรัฐมนตรีที่มาจากคนภายนอกซึ่งขัดต่อหลักการแห่งประชาธิปไตย โดยทหารเหล่านั้นได้ใช้อาวุธปืนระดมยิงเพื่อสกัดกั้นขบวนผู้ประท้วงซึ่งไร้อาวุธ โดยอ้างว่ากระทำไปเพื่อปราบปราม ผู้ก่อการจลาจลเพื่อรักษาความสงบภายในประเทศ¹⁴

เริ่มตั้งแต่รุ่งเช้าของวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ประชาชนผู้เรียกร้องประชาธิปไตยเริ่มทยอยมาร่วมชุมนุมที่สนามหลวงและเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับกลุ่มชาวบ้านที่เข้าไปชมคอนเสิร์ตด้านกษัตริย์ที่สนามกีฬากองทัพบกและวงเวียนใหญ่

16.00 นาฬิกา เวทีประชาธิปไตยเริ่มเปิดกว้างให้มีการปราศรัยท่ามกลางประชาชนผู้ร่วมชุมนุมกว่าเจ็ดหมื่นคน ที่ไม่ย่อท้อแม้สายฝนจะกระหน่ำลงมา

19.00 นาฬิกา ประชาชนเข้ามาร่วมชุมนุมมากขึ้นตามลำดับ เช่นเดียวกับตำรวจ ทั้งในและนอกเครื่องแบบนับพันคนที่มารายล้อมรอบสนามหลวง ในขณะที่บนเวทีมีแกนนำในการชุมนุมประท้วงอยู่เช่น นายวีระ มุสิกพงศ์ นายสมศักดิ์ โกศัยสุข นายยีนยง โอภากุล ฯลฯ ขึ้นไปคอยอภิปรายปลุกเร้าให้ประชาธิปไตยคุกรุ่นอยู่ในหัวใจของผู้ชุมนุม

21.00 นาฬิกา ผู้ร่วมชุมนุมมากจนล้นจากสนามหลวงไปถึงถนนราชดำเนินกลางจากการประเมินจำนวนคาดว่ามีมากกว่าสามแสนคน ส่วนทางด้านสถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้งก็มีทหารประจำอยู่เต็มไปหมด ต่อมาไม่นานนัก ได้มีการเรียกประชุมตำรวจนครบาลและกองปราบ เพื่อวางแผนสกัดกั้นผู้ชุมนุมประท้วง

21.35 นาฬิกา ประชาชนภายใต้การนำของ พล.ต.จำลอง ศรีเมืองเริ่มเคลื่อนตัวจากสนามหลวงมุ่งหน้าไปทำเนียบรัฐบาล แต่ถูกตำรวจปิดกั้นโดยใช้รั้วลวดหนามและฉีดน้ำจากรถดับเพลิงสกัดคลื่นมวลชน ทำให้ผู้ชุมนุมส่วนหนึ่งไม่พอใจและบุกเข้ายึดรถดับเพลิง แล้วภาพแห่งประวัติศาสตร์ก็เริ่มขึ้นในนาทีนี้ เมื่อรถดับเพลิง 8 คัน สูดน้ำมาฉีดไล่ประชาชนต่อไป แต่ในที่สุดก็ถูก

¹⁴

ลำดับเหตุการณ์ก่อนถึงวันอวสานประชาธิปไตย, กรุงเทพธุรกิจ (11 มีนาคม 2534) :

ฝูงชนยึดรถไปได้ 2 คัน แล้วฉีคน้ำถล่มตำรวจบ้าง จนต้องขอกำลังเสริมจากทุก สน. พร้อมกำลังทหารจากหน่วยต่าง ๆ เข้าสมทบกับตำรวจ และ ดชด.

23.00 นาฬิกา ตำรวจปิดกั้นการจราจรบนถนนหลานหลวง และเชิงสะพานมัฆวานโดยใช้รั้วลวดหนามกั้นพร้อมกันกับโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจออกประกาศให้ผู้ร่วมชุมนุมกลับเคหสถานแต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนกระทั่งอีกครั้งชั่วโมงต่อมาเกิดการปะทะกันที่หน้ากรมโยธาธิการ ผู้ชุมนุมให้ระเบิดขวดและประทัดโยนใส่ตำรวจและทหาร เช่นเดียวกับที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยที่กลุ่มผู้ชุมนุมจุดไฟโยนใส่ตำรวจ แล้วเสียงปืนนัดแรกก็กังวานขึ้นในราว ๆ สี่ทุ่มเศษขยายเป็นนาที่ประวัติศาสตร์ของการเรียกร้องประชาธิปไตยเลือดขึ้นมากลือปรายโจมตี พล.อ.สุจินดา คราประยูร อย่างเผ็ดร้อน แม้ว่าผู้ร่วมอุดมการณ์จะถูกเข่นฆ่าไปหลายชีวิต ขณะเดียวกันมีรายงานว่ามีการระดมกำลังทหารจากต่างจังหวัดมาสกัดกั้นไม่ให้ประชาชนเดินทางสู่ราชดำเนินได้

14.00 นาฬิกา พล.อ.สุจินดา ออกแถลงการณ์ทางโทรทัศน์ ชี้แจงเหตุผลที่รัฐบาลต้องใช้กำลังเข้าปราบปรามว่าเป็นเพราะต้องการรักษาความสงบ

15.05 นาฬิกา ขณะที่ พล.ต.จำลองอภิปรายอยู่บนเวที ทหาร 4 กองทัพได้บุกเข้าจู่โจมและยิงปืนขึ้นฟ้า ทำให้กลุ่มผู้ชุมนุมแตกกระเจิงหนีส่วนหนึ่ง และล้มตัวลงหมอบลงกับพื้นถนนอีกส่วนหนึ่ง รวมทั้ง พล.ต.จำลองด้วย สห. 2 นายได้กระโดดเข้าไปจับอดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรมใส่กุญแจมือ และจับพ.ต.หญิงศิริลักษณ์ ซึ่งหมอบอยู่ข้างๆ ไปด้วยโดยขึ้นรถคนละคัน หลังจากนั้นก็กวาดจับพวกที่เหลือไปที่โรงเรียนพลตำรวจบางเขนที่เดียวกับ พล.ต.จำลอง ซึ่งถูกสอบสวนโดย พล.ต.ท.สนั่น ตูจันดา ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจทันทีที่เดินทางถึงสถานที่ควบคุม

17.00 นาฬิกา พล.อ.สุจินดา และ ผบ. สามเหล่าทัพเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อรายงานเหตุการณ์ ในขณะที่เดียวกันมีข่าวลือที่ไม่สามารถยืนยันได้ว่าครุประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ ได้หนีไปญี่ปุ่นแล้ว

17.30 นาฬิกา ผู้ร่วมชุมนุมยังคงรวมกลุ่มกันอยู่ที่หน้ากรมประชาสัมพันธ์และสนามหลวง มีการเผาทำลายรถส่งเสบียงของหน่วยปราบจลาจล บุกเข้าทำลายกรมประชาสัมพันธ์ ในเวลาต่อมา มีการประกาศจับแกนนำการชุมนุมเพิ่มอีก คือ นายปริญญา เทวานฤมิตรกุล, ครุประทีป อึ้งทรงธรรม, น.ส.จิตราวดี วรฉัตร, น.พ.สันต์ หัตถิรัตน์, น.พ.เหวง โตจิราการ, นายสมศักดิ์ โกศัยสุข, นายวิระ มุสิกพงศ์, พล.อ.ศิริ ทิวะพันธุ์ และนายธีรยุทธ บุญมี

19.50 นาฬิกา กลุ่มผู้ประท้วงบุกยึดรถเมล์และรถดับเพลิง โดยมีกลุ่มแก๊งมอเตอร์ไซค์เข้าร่วมด้วย

20.20 นาฬิกา ขส.มก. ประกาศหยุดให้บริการตั้งแต่เวลาสองทุ่มเป็นต้นไป

22.25 นาฬิกา แก๊งมอเตอร์ไซค์กว่า 500 คันออกวิ่งประท้วง เรียกร้องให้ประชาชนตามบ้านเรือนต่อต้านรัฐบาล

24.00 นาฬิกา กลุ่มผู้ชุมนุมยึดรถบรรทุกน้ำมันแล้วเอาไปจุดไฟเผาบริเวณกองสลากถนนราชดำเนิน

05.55 นาฬิกา ทหารเข้ากวาดล้างใหญ่โดยเดินเรียงแถวหน้ากระดาน ระดมยิงใส่ฝูงชนบริเวณหน้ากรมประชาสัมพันธ์และโรงแรมรอยัล และจับกุมตัวผู้ประท้วงบางส่วนส่งขึ้นรถไปฝากขังที่โรงเรียนนายสิบตำรวจบางเขนและเรือนจำลาดยาว ในขณะที่ทหารอีกกลุ่มหนึ่งจำนวนราว 300 คนบุกค้นโรงแรมรอยัลและทำการกวาดต้อนผู้ที่เข้าไปหลบภัยทั้งหมดออกมา

มีการประท้วงเป็นจุดย่อยๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร และมีการชูป้ายระเบิดหลายแห่ง ต่อมาประมาณ

15.00 นาฬิกา ประชาชนจำนวนประมาณ 1,000 คนมีมอเตอร์ไซค์ 60 คันนำหน้าเดินทางไปร่วมชุมนุมกับนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง และตึกกลางคืน มีผู้ไปร่วมชุมนุมประท้วงบริเวณหน้ามหาวิทยาลัยรามคำแหงจำนวนหลายหมื่นคน พอถึงเวลา 03.00 นาฬิกา กองกำลังรักษาพระนครได้ออกคำเตือนให้เลิกการชุมนุม และมีข่าวหลายครั้งว่าทหารจะเข้าทำการกวาดล้างผู้ชุมนุม แต่ประชาชนและนักศึกษาก็ยังไม่ยอมถอย

19.30 นาฬิกา พล.อ.อ.อนันต์ กลินทะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประกาศห้ามประชาชนออกนอกบ้านตั้งแต่วเวลาสามทุ่มถึงตีสี่

20.00 นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้พล.อ.สุจินดา คราประยูรและพล.ต.จำลอง ศรีเมืองเข้าเฝ้า โดยมี พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี นำเข้าเฝ้าเรื่องจึงได้ยุติลง และในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 พล.อ.สุจินดา คราประยูรได้ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมีผลบังคับทันทีนับจากนั้น

สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยกับการเข้าร่วมชุมนุมของชนชั้นกลาง

เหตุการณ์ในเดือนพฤษภาคม 2535 เป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองที่มีชนชั้นกลางและนักธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมกระบวนกรมากที่สุด จนทำให้เห็นเด่นชัดและเป็นคุณลักษณะพิเศษประการหนึ่งของเหตุการณ์นี้ คือ สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำเป็นตัวผลักดันให้นักธุรกิจและชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วม

ประการแรก เหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็น เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจไทยทั้งระบบ¹⁵ โดยที่ก่อนหน้านี้เหตุ

¹⁵ บุญเลิศ ช่างใหญ่. สัมภาษณ์ ธีรยุทธ บุญมี วิเคราะห์พฤษภาทมิฬ. มติชนสุด

สัปดาห์ (5 มุนายน 2535) หน้า 14.

การณ์ทางการเมืองประเภทต่าง ๆ เช่น 14 ตุลาคม 2516, 6 ตุลาคม 2519, 23 กุมภาพันธ์ 2534 หรือการปฏิวัติรัฐประหารครั้งใดก็ตามในประวัติศาสตร์เมืองไทยล้วนแต่ไม่เคยก่อผลกระทบทางเศรษฐกิจมากเท่าครั้งนี้ เพราะประมาณการกันเอาไว้¹⁶ อัตราการเติบโตที่เคยคาดว่าจะเฉลี่ยประมาณปีละ 8.5% ในช่วงระยะเวลาเดียวกัน ซึ่งเมื่อคิดเป็นรูปตัวเงินแล้ว จะตก 80,000 ล้านบาท

เมื่อเป็นดังนี้ เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ จะก่อผลกระทบทางเศรษฐกิจระยะยาวที่อาจส่งผลกระทบต่อช่วงเวลา 4-5 ปีข้างหน้า นั่นเท่ากับว่า เศรษฐกิจไทยที่กำลังดำเนินมาได้ดีพอสมควรจะเกิดปัญหา ฐานะการแข่งขันระหว่างประเทศ และความเป็นศูนย์กลาง ด้านการผลิตและ การลงทุนจะลดลงไปอย่างมาก นั่นหมายความว่า เหตุการณ์การเมืองครั้งแรกที่กระทบต่อเศรษฐกิจครั้งนี้ น่าจะส่งผลโดยตรงต่อกลุ่มบุคคลที่เป็นนักธุรกิจ

ประการที่สอง คือ บทบาทและการเติบโตของคนชั้นกลางและนักธุรกิจ ซึ่งได้ก้าวเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองบางระดับตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 251 หรือ เมื่อ 19 ปีที่ผ่านมา และเป็น การก้าวออกมาอย่างที่ไม่มียะอะไรจะหยุดยั้งได้ด้วย

เมื่อ 14 ตุลาคม 2516 สิ่งก็ตามมาคือ การผลักดันชีวิตการเมืองไทยให้เข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ นั่นคือการเปลี่ยนรูปแบบทางการเมืองของมวลชน ซึ่งประกอบด้วยพรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ เช่น กรรมกร ชาวนา นิสิตนักศึกษา และรวมทั้งคนชั้นกลางและนักธุรกิจด้วยจริงอยู่ภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คนชั้นกลางและนักธุรกิจจะยังคงแสดงลักษณะเฉพาะตัวของตนคือกลับมาเป็นปฏิปักษ์กับการเมืองมวลชนที่นำโดยขบวนการนักศึกษา และเข้าข้างโดยไม่ตั้งใจในกับขบวนการฝ่ายขวา ในกรณี 6 ตุลาคม 2519 ถึงกระนั้นก็ตาม การเมืองมวลชนที่มีคนชั้นกลางและนักธุรกิจก็เป็นรูปแบบการเมืองไทยต่อไป และสัมฤทธิ์ผลอีกครั้งหนึ่งเมื่อถูกกระตุ้นด้วยเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ หรืออีก 19 ปีต่อมาทั้งนี้เพราะคนชั้นกลางและนักธุรกิจได้เห็นเค้าเงื่อนของการกลับไปสู่การเมืองอภิสิทธิ์ชนในยุคก่อน 14 ตุลาคม 2516 ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 แล้วแม้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนั้นจะมีรัฐบาลพลเรือนที่นำโดยนายอานันท์ ปันยารชุน เข้ามาบริหารประเทศและมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองอย่างดีต่อคนชั้นกลางและนักธุรกิจ แต่ทว่าการดำเนินการทางการเมืองต่าง ๆ ในช่วงเวลาพิเศษที่ควบคู่กันนั้น เช่น

¹⁶ ติรณ พงศ์เมฆพัฒน์ "พฤษภาทมิฬวิปโยคและผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยในอนาคต", กรุงเทพธุรกิจ (1 มิถุนายน 2535) หน้า 6.

การร่างรัฐธรรมนูญที่ไกล่กลเปิดโอกาสให้คนกลางหรือคนที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองเป็นนายก รัฐมนตรี¹⁷ การดำเนินการทางกฎหมาย รัฐธรรมนูญที่ให้มีฐานเสียงสนับสนุนรัฐบาลจากวุฒิสมาชิกการมีความสัมพันธ์กับพรรคการเมืองใหญ่บางพรรค เช่น พรรคสามัคคีธรรม พรรคชาติไทย ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงภายในกองทัพที่มีการควบคุมกำลังสำคัญ ๆ โดยรุ่นพวกพ้องและญาติพี่น้อง ล้วนแต่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงการย้อนกลับไปสู่การเมืองในระบบอภิสิทธิ์ดังเช่นในอดีต และกระตุ้นให้คนชั้นกลางและนักธุรกิจออกมาคัดค้านซึ่งในที่สุดมีการก้าวสู่ "มิติใหม่" ของการ แสดงออกทางการเมือง

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ไม่ได้ทำให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ดังที่นักธุรกิจและคนชั้นกลางคาดหวัง¹⁸ แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงใน ทางตรงกันข้าม และกลับไป ณ ที่เดิมก่อน 14 ตุลาคม 2516 นั่นคือ การเมืองของอภิสิทธิ์ชน ดัง นั้นการแสดงออกทางการเมืองสามารถจัดกลุ่มชนชั้นกลางที่เข้ามาประท้วง โดยแบ่งคร่าว ๆ ออก ได้เป็น 4 กลุ่มคือ

1. กลุ่มชนชั้นกลางที่มีความคิดทางการเมืองเป็นอิสระ แต่มีบุคลิกที่สนใจข่าวสารทางการเมืองและความเป็นไปของสังคม พลังเงียบซึ่งเบี่ยงเบนความ ไร่ประสิทธิภาพของการออกจาก บ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและเบี่ยงเบนต่อการรวบรวมอำนาจทางการเมืองของคนเพียงกลุ่มน้อย กลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่เป้าหมายชัดเจน เด่นชัดที่สุด รวมทั้งเป็นกลุ่มที่หันไปสนใจสังคมความมั่นคง ทางเศรษฐกิจให้กับตนเองมากกว่า ดังในปัจจุบันสถานภาพทางสังคมอาจเป็นเจ้าของกิจการ เป็น นักธุรกิจ เป็นผู้ประกอบการ ที่มีความมั่นคงพอสมควร

2. กลุ่มที่เป็นสานุศิษย์หรือญาติธรรมของพลตรี จำลอง ศรีเมือง กลุ่มนี้เป็นนักไปทาง ด้านบุคคลที่สนใจศาสนา และเริ่มเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคพลังธรรมทั้งอย่างห่าง ๆ และใกล้ชิด ในการประชุมประท้วง ครั้งนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในด้านเป็นแหล่งเงินทุนบริจาค และด้านการจัดสวัสดิการต่าง ๆ

3. ชนชั้นกลางใน กทม. ที่ยังคงคิดอยู่ในกระแสการเมืองที่ต่อเนื่องจากการเลือกตั้งทั่วไป

¹⁷ สมคิด เลิศไพฑูย์ การสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารด้วย การบัญญัติเรื่องวุฒิสภาไว้ในบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญ, วิเคราะห์ก้าพืด รัฐธรรมนูญ 2534 (จุลสารไทยคดีศึกษา : ฉบับพิเศษ ธันวาคม 2534) หน้า 19-26.

¹⁸ นิธิ เอียวศรีวงศ์, "คนหน้าใหม่ในชนชั้นนำทางอำนาจ", มติชน (6 มิถุนายน 2535) หน้า 8.

และการเลือกตั้งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ซึ่งเชิดชูในแง่ของตัวบุคคล คือ พลตรีจำลอง ศรีเมือง หรือที่นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เรียกว่า "จำลองฟีเวอร์" ทนการเรียกร้องด้วยบทบาทที่ เสียดสีและนำเสนอข่าวสาร ของพลตรีจำลอง ที่ใช้ยุทธวิธีอดข้าวอดน้ำไม่ได้ จึงเคลื่อนตัวออกมามี บทบาทในการประท้วงในครั้งนี้

4. กลุ่มคนที่มีกิจกรรมในทางสร้างสรรค์สังคม อันเป็นผลพวงของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

การร่วมชุมนุมของประชาชนเพื่อต่อต้านการขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา ครา ประยูร ทางรัฐบาลได้ทำการปราบปรามประชาชนอย่างเด็ดขาด ในส่วนของกรมตำรวจนั้น ให้มี วิธีการสกัดกั้นฝูงชน เช่น การใช้รถดับเพลิงฉีดน้ำใส่ประชาชน ในส่วนของทหารนั้นได้ใช้กำลัง อาวุธเข้าปราบปรามประชาชน